

**»TYÖVÄENLUOKAN ASEMA ENGLANNISSA»
KIRJAN 2. SAKSANKIELISEN PAINOKSEN (1892)
ESIPUHE**

Tämä kirja, jota jälleen tarjoan saksalaiselle lukijalle, ilmestyi ensi kerran kesällä 1845. Niin sen myönteisiin kuin kielteisiinkin puoliin on lyönyt leimansa tekijän nuoruus. Olin silloin 24-vuotias; nyt olen kolme kertaa vanhempi, ja lukiessani uudelleen tätä nuoruusajan teosta huomaan, ettei minun tarvitse sen vuoksi punastua. Siksi en aiokaan missään määrin pyyhkiä siitä pois tuota nuoruuden painamaa leimaa. Tarjoan sen jälleen lukijalle ilman muutoksia. Olen vain muotoillut tarkemmin eräitä kohtia, jotka eivät olleet aivan selviä, ja lisännyt paikoitellen lyhyitä alaviitteitä, jotka on päivätty tälle (1892) vuodelle.

Kirjan vaiheista mainitsen vain sen, että vuonna 1887 se julkaistiin New Yorkissa englanninkielisenä (rouva Florence Kelley-Wischne-wetzky) käännöksenä ja että vuonna 1892 kustantamo Swan Sonnenschein ja K. julkaisi saman käännöksen uudestaan Lontoossa. Amerikkalaisen painoksen esipuhe oli englantilaisen painoksen esipuheen perustana ja se taas vuorostaan tämän saksalaisen painoksen esipuheen perustana. Nykyaikainen suurteollisuus yhtäläistää niin suuressa määrin kaikkien valtaamiensa maiden taloudelliset suhteet, että tuskinpa minun tarvitsee puhua saksalaiselle lukijalle toisin kuin amerikkalaiselle tai englantilaiselle.

Tässä kirjassa kuvattu asiointila — ainakin sikäli kuin se koskee Englantia — kuuluu nykyisin huomattavalta osaltaan menneisyyteen. Yksi nykyisen kansantaloustieteen laki, vaikka yleisesti hyväksytyissä oppikirjoissa siitä ei puhutakaan suoraan, on se, että mitä kehittyneempää on kapitalistinen tuotanto, sitä vähemmän se voi turvautua pikku petkutuksiin ja veijaukseen, mikä on luonteenomaista sen alimmille kehitystasteille. Euroopan kaupan alimman kehitystasteen edustajan, Puolan juutalaisen pikkupuijaus, ne samat konstit, joista hänelle kotimaassa on niin suurta hyötyä ja jotka ovat siellä yleisesti tunnustettuja, saattavat hänet pahaan pulaan heti kun hän

joutuu Hampuriin tai Berliiniin. Aivan samoin joku berliiniläinen tai hampurilainen kaupitsija, olipa hän sitten juutalainen tai kristitty, jouduttuaan Manchesterin pörssiin tuli heti vakuuttuneeksi — ainakin vielä hiljattain — siitä, että voidakseen ostaa halvalla puuvillalankaa tai kankaita hänen on ennen kaikkea luovuttava tosin vähän hienostuneemmista, mutta yhä vieläkin perin viheliäisistä menetelmistään ja konsteistaan, joita hänen kotimaassaan pidettiin nokkelan kaupankäynnin huippuna. Suurteollisuuden kehittyessä on muuten Saksassakin tapahtunut paljon muutoksia ja muun muassa saksalaisten Philadelphiassa kärsimän teollisuuden Jenan jälkeen²⁷⁴ menetti kaiken luottonsa myös se säädyllyksenä pidetty vanha saksalainen käsitys, että kun ihmisille lähetetään ensin hyviä näytteitä ja sitten kehnoa tavaraa, niin se voi tuottaa heille vain mielihyvää! Ja tosiaankin, nuo viekkaudet ja konstit eivät enää kannata suurilla markkinoilla, jossa aika on rahaa ja jossa kaupanteon rehellisyys välttämättä kehittyy tietylle tasolle, ei hyveellisyyspyrkimyksistä, vaan yksinkertaisesti siksi, ettei hukattaisi suotta aikaa ja työtä. Ja aivan samanlainen muutos on tapahtunut Englannissa tehtailijan suhtautumisessa työläisiinsä.

Vuoden 1847 pulaa seurannut teollisuuden elpyminen oli uuden teollisuuskauden alkua. Viljalakien kumoaminen⁸⁵ ja siitä välttämättä johtuneet myöhemmät finanssiuudistukset turvasivat täydellisesti Englannin teollisuuden ja kaupan kehitykselle tarvittavan liikkumalan. Pian sen jälkeen löydettiin kultakenttiä Kaliforniassa ja Australiassa. Siirtomaamarkkinat alkoivat ottaa vastaan yhä enemmän Englannin teollisuustavaroita. Lancashiren kutomakone saattoi kerralla miljoonia intialaisia käsinkutojia tuhon omaksi. Kiinaan pääsy tuli yhä helpommaksi. Nopeimmin kehittyi kuitenkin Amerikka. Sen kehitysvauhti oli ennen kuulumatonta jopa tälle jättiläisedistyksen maallekin; mutta älkäämme unohtako, että Amerikka oli silloin vain siirtomaamarkkina-alue, tosin muita suurempi, ts. maa, joka vei raaka-aineita ja toi teollisuustuotteita, tässä tapauksessa englantilaisia.

Kaiken tämän lisäksi edellisen kauden lopulla ilmaantuneet uudet liikennevälineet: rautatiet ja valtamerihöyrylaivat, tulivat nyt käytäntöön kansainvälisessä mitassa ja loivat *maailmanmarkkinat*, jotka siihen asti olivat olleet vasta ituasteella. Nämä maailmanmarkkinat koostuivat silloin vielä vain muutamista maista, jotka olivat pääasiallisesti tai yksinomaisesti yhden suuren teollisen keskuksen — Englannin — ympärille ryhmittyneitä maatalousmaita. Englanti käytti suurimman osan niiden raaka-aineylijäämistä ja tyydytti puolestaan suurimman osan niiden teollisuusvalmistetarpeesta. Eipä ihme, että Englannin teollinen kehitys oli niin valtavaa ja ennen kuulumatonta, että vuoden 1844 taso näyttää meistä nyt verrattain mitättömältä, miltei alkeelliselta.

Mutta sitä mukaa kuin tuo kehitys tapahtui, suurteollisuus sai nähtävästi ulkoista silausta, mikä vastasi paremmin moraalivaati-

muksia. Työläisiin kohdistunut pikkumarastelu, jota tehtailijat harjoittivat kilpataistellessaan, osoittautui jo epäedulliseksi. Liiketoiminta oli jo kasvanut noita viheliäisiä rahanhankintakeinoja pitemmälle; miljonääritehtailijalla oli jo tärkeämpiä tehtäviä kuin tuhlata aikaa sellaiseen pikkumaiseen vehkeilyyn. Siihen saattoivat ehkä vielä turvautua aivan pienet, rahattomat liikemiehet, joiden oli pidettävä kiinni joka kolikosta, etteivät olisi tuhoutuneet kilpataistelussa. Tehdasalueilta katosi näin muodoin niin sanottu trukkijärjestelmä (vaihtopalkkajärjestelmä) ja parlamentissa hyväksyttiin laki kymmentuntisesta työpäivästä²⁷⁵ sekä koko joukko pienempiä reformeja; kaikki se oli suoranaudessa ristiriidassa vapaakaupan ja rajoittamattoman kilpailun hengen kanssa, mutta eduksi suurkapitalistille, joka käy kilpataistelua vähemmän edullisessa asemassa olevien kollegojensa kanssa.

Edelleen. Mitä suurempi oli teollisuuslaitos, mitä enemmän siinä oli työläisiä, sitä enemmän tappioita ja vaikeuksia tuotti jokainen selkkaus työläisten kanssa. Juuri sen vuoksi tehtailijoiden keskuudessa ja nimenomaan suurtehtailijoiden keskuudessa alkoi ajanoloon puhaltaa uusi tuuli. He oppivat karttamaan tarpeettomia yhteentörmäyksiä, vaieten tunnustamaan trade unionien olemassaolon ja voiman ja loppujen lopuksi jopa havaitsivat, että lakot, jos ne vain puhkeavat otollisena aikana, ovat mainio keino heidän omien tarkoituseriensä saavuttamiseksi. Ja kävi niin, että suurtehtailijat, jotka ennen olivat olleet etumaisina taistelussa työväenluokkaa vastaan, alkoivat nyt ensimmäisinä kehottaa rauhaan ja sopuun. Ja siihen heillä oli sangen painavat syyt.

Kaikki nuo myönnytykset oikeudenmukaisuudelle ja ihmisrakaudelle olivat itse asiassa vain keino, jonka avulla voitiin jouduttaa pääomien keskittymistä harvojen käsiin ja musertaa pienet kilpailijat, jotka eivät voineet tulla toimeen ilman mainitunlaisia lisätuloja. Näille harvoille menneiden vuosien nykyrimäinen kiristys ei ainoastaan menettänyt täydellisesti merkitystään, vaan muuttui jopa suuryritysten haitaksikin. Näin muodoin ainakin tärkeimmillä teollisuusaloilla — vähemmän tärkeistä aloista tätä ei voida sanoa — kapitalistisen tuotannon kehitys sellaisenaan poisti jo sen pienempien rasisusten taakan, joka menneinä vuosina oli huonontanut työläisen asemaa. Ja näin työntyi yhä voimakkaammin etualalle se suuri perustotuus, että työväenluokan hädänalaisen aseman syytä ei pidä etsiä erillisistä epäkohdista, vaan *itse kapitalistisesta järjestelmästä*. Työläinen myy kapitalistille työvoimansa tietystä päivämaksusta. Joidenkin työtuntien aikana hän uusintaa tuon maksun arvon. Mutta työsopimuksen mukaan työläinen on velvollinen tekemään työtä vielä monta tuntia, jotta työpäivä tulisi täydelliseksi. Arvo, jonka hän luo näinä ylimääräisinä lisätyötunteina, on lisäarvoa, jonka tuottamiseen kapitalisti ei kuluta penniäkään, mutta joka siitä huolimatta menee hänen taskuunsa. Sellainen on sen järjestelmän perusta, joka yhä enemmän jakaa sivistisyhteiskunnan kahteen osaan: toisaalta

kouralliseen Rothschildeja ja Vanderbilteja, jotka omistavat kaikki tuotanto- ja kulutusvälineet, ja toisaalta valtaviin palkkatyöläisten joukkoihin, joilla ei ole muuta omaisuutta kuin työvoima. Ja että tuon ilmiön syy ei ole jossain toisarvoisessa rasituksessa, vaan yksinomaan itse järjestelmässä, sen on nyt todistanut selvästi kapitalismin kehitys Englannissa.

Edelleen. Alituisen puhjenneet kolera-, lavantauti-, isorokko- ja muut epidemiat panivat englantilaisen porvarin käsittämään, että hänen on ryhdyttävä viipymättä parantamaan kaupunkiansa terveydellistä tilaa, ellei hän halua joutua perheineen noiden tautien uhriksi. Juuri sen vuoksi ne huutavat ja räikeät epäkohdat, joita tässä kirjassa olen kuvannut, on nykyään joko poistettu tai ne eivät ainkaan pistä niin silmään. On rakennettu viemäriverkosto ja parannettu sitä; monien kehnoimpien hökkeliäsuutusten läpi on rakennettu leveitä katuja; on hävinnyt »Pieni Irlanti», nyt on vuorossa »Seven Dials». ²⁷⁶ Mutta mitä merkitystä sillä on? Ovathan kokonaiset kaupunginosat, joita saatoin vielä vuonna 1844 kuvata miltei idyllein värein, joutuneet nyt kaupunkien kasvaessa yhtä rappeutuneeseen, onnettomaan ja kurjaan tilaan. Tosin sikojen ja roskakasojen naapuruuksessa asumista pidetään nykyisin jo sietämättömänä. Porvaristo on saavuttanut uutta menestystä työväenluokan hädän peittelemisen taidossa. Mutta se, ettei työväen asunto-oloissa ole tapahtunut mitään oleellista parannusta, näkyy täysin selvästi »köyhien asunto-oloja» koskevasta kuninkaallisen tutkimuskomitean selostuksesta vuodelta 1885. Samoin on laita kaikissa muissakin suhteissa. Poliisin määräyksiä sataa kuin runsauden sarvesta; ne voivat vain rajoittaa työväen kurjuutta, mutta poistaa ne eivät sitä voi.

Joskin Englanti on nyt jo päässyt kuvaamastani kapitalistisen riiston nuoruusiästä, niin muut maat ovat nyt vasta saavuttaneet sen. Ranska, Saksa ja ennen kaikkea Amerikka — siinä ne vaaralliset kilpailijat, jotka, kuten jo vuonna 1844 etukäteen osoitin, horjuttavat yhä enemmän Englannin teollista monopoliasemaa. Niiden teollisuus on Englannin teollisuuteen verrattuna nuorta, mutta se kehittyy paljon nopeammin ja on saavuttanut nykyisin likipitään sen kehitystason, jolla Englannin teollisuus oli vuonna 1844. Amerikan suhteen on vertaus erittäin silmäänpistävä. Amerikan työväenluokan elinolot eroavat ulkonaisesti tietenkin sängen suuresti Englannin työläisten elinoloista, mutta kummassakin maassa vaikuttavat samat taloudelliset lait, joten tuloksien, vaikka ne eivät olekaan kaikissa suhteissa yhtäläisiä, täytyy kuitenkin olla samaa laatua. Juuri siksi havaitsemme Amerikassa käytävän samaa taistelua työpäivän, varsinkin tehtaissa työskentelevien naisten ja lasten työpäivän lyhentämiseksi lainsäädännöllistä tietä; havaitsemme täysin kukoistavan trukkijärjestelmän ja maaseudulla cottagejärjestelmän, ²⁷⁷ jota teollisuudenharjoittajat — »bossit» — ja heidän asiamiehensä käyttävät keinona työläisten alistamiseksi. Kun vuonna 1886 sain amerikkalaisia sanomalehtiä, joissa kerrottiin pennsylvanialaisten kaivosmiesten suures-

ta lakosta Connellsvillen alueella,²⁷⁸ niin minusta tuntui siltä kuin olisin lukenut omaa kuvaustani Pohjois-Englannin hiilenkaivajien lakosta 1844. Samanlaista työläisten pettämistä mittaamalla ja punnitsemalla väärin, sama trukkijärjestelmä, sama yritys murtaa hiilenkaivajien vastarinta käyttämällä kapitalistien viimeistä tuhoisaa keinoa: työläisten häätämistä yhtiön taloissa olevista asunnoistaan.

Tässä enempää kuin englantilaisissakaan painoksissa en ole yrittänyt korjata kirjaa nykyistä asiaintilaa vastaavaksi, ts. luetella erikseen kaikkia muutoksia, joita vuoden 1844 jälkeen on tapahtunut. Olen jättänyt sen tekemättä kahdesta syystä. Sitä varten minun olisi pitänyt ensinnäkin laajentaa kirjan kokoa puolella. Ja toiseksi, Marxin »Pääoman» ensimmäisessä osassa kuvataan seikkaperäisesti Englannin työväenluokan asemaa noin vuoden 1865 tienoilla, ts. niinä aikoina, jolloin Englannin teollinen kukoistus saavutti huippunsa. Siksi olisin joutunut toistamaan sen, mitä Marx on sanonut.

Tuskin on tarpeellista mainita, että tässä kirjassa esiintyvä yleinen teoreettinen katsantokanta — filosofisessa, taloustieteellisessä ja poliittisessa mielessä — ei suinkaan vastaa täydellisesti nykyistä katsantokantaani. Vuonna 1844 ei vielä ollut nykyistä kansainvälistä sosialismia, joka sen jälkeen on kehittynyt tieteeksi ja ennen kaikkea ja miltei yksinomaan Marxin ansiosta. Kirjani edustaa vain erästä sosialismin sikiökehityksen vaihetta. Ja samoin kuin ihmisikiö kehityksensä varhaisimmilla asteilla uusintaa vielä edeltäjiemme — kalojen — kiduskaaret, niin myös tässä kirjassa voidaan kaikkialla havaita jälkiä nykyaikaisen sosialismin polveutumisesta sen tietystä edeltäjästä: saksalaisesta klassisesta filosofiasta. Niinpä kirjassa (erittäinkin sen loppuosassa) pannaan erityistä painoa siihen, että kommunismi ei ole pelkästään työväenluokan puoluedoktriini, vaan teoria, jonka lopullisena päämääränä on koko yhteiskunnan, kapitalistitkin mukaan luettuna, vapauttaminen nykyaikaisten suhteiden ahtaista puitteista. Abstraktisessa mielessä tämä väittäminen on oikea, mutta käytännössä se ei ole ainoastaan hyödytön, vaan vielä jotain pahempaaakin. Mikäli omistavat luokat itse eivät tunne mitään vapautuksen tarvetta, vaan vieläpä kaikin voimin vastustavat työväenluokan itse vapautusta, sikäli työväenluokan on yksin valmistettava ja suoritettava yhteiskunnallinen vallankumous. Myös Ranskan porvarit julistivat vuonna 1789, että porvariston vapautuminen on koko ihmiskunnan vapautumista; mutta aatelisto ja papisto eivät halunneet sitä tunnustaa, ja tuo ajatus — vaikka se oli kiistämätön abstraktinen historiallinen totuus, mikäli kysymys oli feodalismista — taantui pian pelkäksi sentimentaaliseksi fraasiksi ja haihtui olemattomiin vallankumoustaistelun tulesa. Nykyäänkin tavataan paljon ihmisiä, jotka puolueettoman katsantokantansa korkeuksista saarnaavat työläisille sosialismia, joka leijailee korkealla kaikkien luokkavastakohtien ja luokkataistelun yläpuolella. Mutta he ovat joko alokkaita, joiden pitää oppia vielä hyvin paljon, tai työväenluokan pahimpia vihollisia, susia lammasten vaatteissa.

Suurten teollisuuspuolien jakson laskin kirjassani kestäneen viisi vuotta. Tällainen johtopäätös jakson pituudesta johtui nähtävästi vuosien 1825—1842 tapahtumien kuluista. Mutta teollisuuden kehitys vuodesta 1842 vuoteen 1868 osoitti, että todellisuudessa tuo jakso kesti kymmenen vuotta, että välipulat olivat luonteeltaan jälkipuolia ja vuoden 1842 jälkeen ne alkoivat vähitellen kadota. Vuodesta 1868 asiointi jälleen muuttui, mutta siitä tuonnempana.

En ole edes ajatellut pyyhkiä tekstistä pois monia ennustuksia, varsinkaan Englannin yhteiskunnallisen vallankumouksen läheisyyttä koskevaa ennustusta, jonka nuoruuden intoni oli mielessäni silloin synnyttänyt. En lainkaan aio esittää teostani enempää kuin itseäni — silloista parempana. Ihmeellistä ei ole se, että niin monet noista ennustuksista eivät ole toteutuneet, vaan se, että niin monet niistä ovat toteutuneet ja että se eurooppalaisesta ja erittäinkin amerikkalaisesta kilpailusta johtuva Englannin teollisuuden kriittinen tila, jonka silloin ennustin — tosin liian läheisessä tulevaisuudessa koitavaksi — on sen jälkeen todella syntynyt. Tässä kohdassa olen velvollinen saattamaan kirjan nykyistä Englannin tilannetta vastaavaksi. Siinä tarkoituksessa liitän tähän erään kirjoitukseni,* joka julkaistiin englanninkielisenä lontoolaisessa aikakauslehdessä »Commonweal»²⁷⁹ 1. maaliskuuta 1885 ja saksankielisenä käännöksenä »Neue Zeitin»²⁸⁰ 6. numerossa saman vuoden kesäkuussa.

»Neljäkymmentä vuotta sitten Englannin edessä oli kriisi, joka kaiken todennäköisyyden mukaan voitiin ratkaista vain väkivallalla. Teollisuuden valtava ja nopea kehitys sivuutti suuresti ulkomarkkinoiden laajentumisen ja kysynnän kasvun. Joka kymmenes vuosi tuotannon kulun keskeytti vastustamattomasti yleinen kauppapula, pitkän kroonisen lamakauden jälkeen sitä seurasi lyhyt kukoistuskausi, joka päättyi joka kerta kuumeiseen liikatuotantoon ja vihdoin uuteen romahdukseen. Kapitalistien luokka vaati äänekkäästi vapaata viljakauppaa ja uhkasi, että hankkii sen lähettämällä kaupunkien nälkäiset asukkaat takaisin niille maaseutupaikkakunnille, joista he olivat tulleet, lähettämällä heidät sinne, kuten John Bright sanoi, 'ei leipää kerjäävinä köyhimyksinä, vaan vihollisalueelle majoittavana armeijana'. Kaupunkien työläisjoukot vaativat itselleen oikeutta osallistua poliittiseen valtaan, kansankarttaa²⁸⁷; niitä kannatti pikkuporvariston enemmistö, ja ne ja tämä enemmistö olivat eri mieltä vain siitä, kuinka kartta pitää hankkia: väkivaltaista vai laillista tietä. Mutta sitten alkoi vuoden 1847 kauppapula ja nälänhätä Irlannissa ja yhdessä niiden kanssa ilmaantui myös vallankumouksen mahdollisuus.

Vuoden 1848 Ranskan vallankumous pelasti Englannin porvariston. Ranskan voittoisten työläisten sosialistiset tunnuksukset pelästyttivät Englannin pikkuporvariston ja saivat aikaan hajaannusta Englannin työväenluokan liikkeessä, jonka puitteet olivat ahtaammat,

---

* F. Engels. »England 1845 und 1885». *Toim.*

mutta joka välittömästi oli luonteeltaan käytännöllisempää. Juuri sillä hetkellä, jolloin chartismin olisi pitänyt kehittyä täyteen voimaansa, se hajaantuikin sisäisesti jo ennen 10. huhtikuuta 1848 kärkevänsä ulkoista tappiota.⁸⁹ Työväenluokan poliittinen toiminta joutui työnnetyksi taka-alalle. Kapitalistien luokka sai voiton koko linjalla.

Vuoden 1831 parlamentti uudistus⁸⁴ oli koko kapitalistiluokan voitto maaylimystöstä. Viljatulli lakkauttaminen oli *teollisuus*-kapitalistien voitto, ei ainoastaan suurmaanomistuksesta, vaan myös niistä kapitalistiryhmistä, joiden edut olivat enemmän tai vähemmän yhtäläisiä tai läheisessä yhteydessä maanomistuksen etujen, ts. pankkiirien, pörssi miesten, korollaeläjien ym. etujen kanssa. Kauppavapaus merkitsi Englannin koko sisäisen ja ulkoisen finanssi- ja kauppapolitiikan uudestijärjestämistä teollisuuskapitalistien etujen mukaisesti, sen luokan etujen mukaisesti, joka esiintyi nyt kansakunnan nimessä. Ja tämä luokka ryhtyi vakavasti käsiksi asiaan. Kaikki teollisuustuotantoa häirinneet esteet poistettiin armotta. Tullitariffeissa ja koko verojärjestelmässä suoritettiin täydellinen mullistus. Kaikki alistettiin palvelemaan vain yhtä, mutta teollisuuskapitalisteille sangen tärkeää tarkoituspäätä: kaikenlaisten raaka-aineiden ja erittäinkin työväenluokan käyttämien elintarvikkeiden hintojen halventamista, huokeiden raaka-aineiden tuotantoa ja työpalkkatason säilyttämistä entisellään, ellei sitä voida *alentaa*. Englannista piti tulla 'maailman työpaja'; kaikista muista maista piti tulla Englannille samaa, mitä Irlanti jo oli: sen teollisuusvalmisteiden myyntimarkkinoita, raaka-ainelähteitä ja ruokatarvikkeiden toimittajia. Englanti on maatalousmaailman suuri teollinen keskus, se teollisuusaurinko, jota kiertää jatkuvasti kasvava määrä viljaa ja puuvillaa tuottavia seuralaisia. Mikä suurenmoinen perspektiivi!

Teollisuuskapitalistit ryhtyivät toteuttamaan tätä suurta tarkoituspäätänsä tervejärkisesti ja perinteellisiä periaatteita halveksuen, tavalla, joka on aina ollut heille ominainen ja joka erottaa heidät enemmän poroparvillisuuden saastuttamista mannermaisista kilpailijoistaan. Chartismi, kansankarttaliike, teki kuolemaa. Sitten taas alkanut teollisuuden kukoistus, joka oli luonnollista ja miltei itsestään selvää sen jälkeen, kun vuoden 1847 romahduksesta oltiin selviytytty täydellisesti, laskettiin yksinomaan kauppavapauden vaikutuksen ansioksi. Näiden kahden syyn vuoksi Englannin työväenluokka muuttui poliittisessa suhteessa tehtailijoiden johtaman 'suuren liberaalisen puolueen' laahustimeksi. Saavutettu edullinen asema oli ikuistettava. Chartistien kiihkeä oppositio, joka ei suuntautunut itse kauppavapautta vastaan, vaan sitä vastaan, että kauppavapaudesta aiottiin tehdä kansakunnan ainoa elinkysymys, osoitti tehtailijoille ja osoittaa heille päivä päivältä yhä selvemmin, että ilman työväenluokan apua porvaristo ei kykene milloinkaan saavuttamaan täydellistä yhteiskunnallista ja poliittista herruutta kansakuntaan. Siten muuttuivat vähitellen kummankin luokan keskinäis-

suhteet. Paitsi sitä, että tehtailijat noudattivat nyt vapaaehtoisesti tehdaslakeja, jotka aikoinaan olivat olleet heille kaikille pelättimiä, ne ulotettiin koskemaan tiettyssä määrin kaikkia teollisuusaloja. Trade unionit, joita vielä jokin aika sitten oli hyljitty perkeleen luomuksina, alkoivat nyt nauttia tehtailijoiden huomiota ja suosiota täysin laillisina instituutioina ja hyödyllisenä välikappaleena, jonka avulla voidaan levittää terveitä taloudellisia katsantokantoja työläisten keskuuteen. Yksinpä lakotkin, joiden vuoksi vuoteen 1848 saakka pantiin syytteeseen, katsottiin nyt usein sangen hyödyllisiksi, varsinkin silloin, kun herrat tehtailijat itse aiheuttivat niitä tarpeen tullen. Laeista, jotka riistivät työläiseltä oikeudellisen yhdenvertaisuuden hänen työnantajansa verraten, kumottiin ainakin kuohuttavimmat, ja aikoinaan niin kammottavasta kansankartasta tuli pääpiirteissään niiden samojen tehtailijoiden poliittinen ohjelma, jotka viime aikoihin asti olivat esiintyneet sitä vastaan. *Vaalisensuksen poistaminen* ja *salainen äänestys* säädettiin lailla. Parlamenttiuudistukset vuodelta 1867⁹³ ja vuodelta 1884²⁸⁰ lähenevät jo suuresti *yleistä äänioikeutta*, ainakin sen kaltaista, jollainen se on nykyisin Saksassa; uusi vaalipiirejä koskeva lakiehdotus, jota nyt käsitellään parlamentissa, luo *yhtäläiset vaalipiirit*, ainakin yhtä yhtäläiset kuin Ranskassa ja Saksassa. Jo nyt hahmotuu lähitulevaisuuden epäilemättömäksi saavutukseksi se, että saatetaan voimaan *edustajanpalkkio* ja lyhennetään valtakirjojen aikamäärä, joskaan kysymys ei ole vielä *joka vuosi valittavasta parlamentista*; ja kaikesta tästä huolimatta löytyy ihmisiä, jotka sanovat chartismin kuolleen.

Vuoden 1848 vallankumouksella samoin kuin sen monilla edeltäjilläänkin oli kummallinen kohtalo. Ne samat miehet, jotka kukistivat sen, muuttuivat — kuten Karl Marx usein sanoi — sen testamentin täytäntöönpanijoiksi. Louis Napoleonin oli pakko luoda yhtenäisen ja riippumaton Italia, Bismarckin oli pakko suorittaa Saksassa omalaatuinen kumous ja antaa Unkarille jälleen tietty riippumattomuus ja englantilaisille tehtailijoille ei jäänyt muuta neuvoksi kuin antaa kansankartalle lain voima.

Englannissa tuon teollisuuskapitalistien herruuden seuraukset olivat alussa hämmästyttäviä. Teollisuus elpyi jälleen ja alkoi kehittyä sellaisella vauhdilla, joka oli ennen tuntematon jopa tälle nykyaikaisen teollisuuden syntymämaallekin. Kaikki entiset valtavat saavutukset, joihin oli päästy höyryn ja koneiden käytön ansiosta, tuntuivat aivan merkityksettömiltä verrattuna teollisuuden voimakkaaseen kehitykseen kahdenkymmenen vuoden aikana, 1850—1870, valtaviin vienti- ja tuontilukuihin, kapitalistien käsiin kasautuneisiin rikkauksiin ja jättiläiskaupunkeihin keskittyneeseen valtavaan työvoimamäärään. Tämän nousun tosin keskeyttivät välillä kuten ennenkin pulat, jotka toistuivat joka kymmenen vuoden kuluttua: vuonna 1857 ja samoin vuonna 1866; mutta noita taka-askelaita pidettiin nyt luonnollisina ja väistämättöminä ilmiöinä, jotka täytyy

kestää ja joiden jälkeen kaikki palaa loppujen lopuksi entisille rai-
teilleen.

Entä minkälainen oli työväenluokan asema tuona kautena? Ajoit-
tain havaittiin parannusta, jopa laajojenkin joukkojen asemassa.
Mutta parannuksen häviö joka kerta jälleen olemattomiin se, että
työttömien reservistä virtasi suuria määriä työläisiä, että työläisiä
syrjäyttivät herkeämättä uudet koneet ja maaseudulta virtaavat
työläiset, joita samaten syrjäyttivät nyt yhä suuremmissa määrin
koneet.

Kestäväää parannusta havaitsemme tapahtuneen vain työväen-
luokan kahden etuoikeutetun kategorian asemassa. Ensimmäiseen
kategoriaan kuuluvat tehdastyöläiset. Suhteellisen järkiperaisten
rajojen säätäminen heidän työpäivälleen lainsäädännöllistä tietä
kohensi tietyssä määrin tehdastyöläisten ruumiinvoimia ja antoi
heille tietyn moraalisen etuisuuden, jota vielä voimisti heidän kes-
kittymisensä tietyille seuduille. Heidän asemansa on epäilemättä
parempi kuin ennen vuotta 1848. Tätä todistaa ennen kaikkea se,
että kymmenestä heidän käymästään lakosta yhdeksän on sellaista,
jotka tehtailijat itse aiheuttavat omaksi edukseen, sillä ne ovat ai-
noa tuotannon supistamisen keino. Te ette saa koskaan taivutettua
tehtailijoita lyhentämään työaika, vaikka heidän tavaransa eivät
menisi lainkaan kaupaksi; mutta pankaa työläiset julistamaan lakko,
niin kaikki kapitalistit viimeistä myöten sulkevat tehtaansa.

Toisen kategorian muodostavat suuret trade unionit. Ne ovat
sellaisten tuotantoalojen järjestöjä, joissa käytetään yksinomaisesti
tai ainakin pääasiallisesti *aikuisten miesten* työtä. Niiden järjesty-
nyttä voimaa ei ole tähän mennessä voinut murtaa enempää naisten
ja lasten työn kuin koneidenkaan kilpailu. Koneenrakennustyöläiset,
kirvesmiehet ja puusepät sekä rakennustyöläiset on yhdistetty järjes-
töiksi, joista jokainen on erikseenkin niin voimakas, että voi menes-
tyksellisesti vastustaa koneiden käyttöönottoa, niin kuin esimerkiksi
rakennustyöläiset tekevät. Epäilemättä heidän asemansa on vuoden
1848 jälkeen parantunut huomattavasti; parhaiten sitä todistaa se,
että runsaan 15 vuoden aikana eivät vain isännät ole olleet erittäin
tyytyväisiä työläisiin, vaan myös työläiset isäntiin. Nämä työläiset
muodostavat työväenluokan aristokratian; heidän on onnistunut
hankkia verrattain turvattu asema, jota he pitävät lopullisena.
Heitä ovat herrojen Leone Levin ja Giffenin (sekä myös kunnianar-
voisan Lujon Brentanon) mallityöläiset, ja he ovat todellakin hyvin
herttaisia ja lupsakoita miehiä jokaisen järkevän kapitalistin ja
koko kapitalistiluokan kannalta katsoen.

Mutta mitä tulee laajoihin työläisjoukkoihin, niin nykyisin ne
ovat yhtä kurjassa ja turvattomassa asemassa kuin ennenkin, elleivät
pahemmassakin. Lontoon East End on yhä laajeneva räme, jossa val-
litsee toivoton kurjuus, epätoivo ja nälkä työttömyyden aikana ja
fyysinen ja moraalinen rappio työllisyyden aikana. Aivan samaa on
havaittavissa myös kaikissa muissa suurkaupungeissa työläisten etuo-

keutettua vähemmistöä lukuunottamatta; asiat eivät ole paremmin pienemmissäkään kaupungeissa ja maaseutupiireissä. Laki, joka rajoittaa työvoiman arvon välttämättömien elintarvikkeiden hintaan, ja toinen laki, joka alentaa tavallisesti sen keskimääräishinnan näiden elintarvikkeiden vähimmäismäärään — nämä kaksi lakia vaikuttavat vastustamattomalla voimalla kuin automaattinen kone, joka rutistaa työläisen pyöriensä väliin.

Sellainen oli siis tilanne, jonka vuoden 1847 jälkeen vakiintunut vapaakauppapolitiikka ja teollisuuskapitalistien kaksikymmenvuotinen herruus olivat luoneet. Mutta sitten alkoi käänne. Vuoden 1866 pulan jälkeen seurasi vuoden 1873 paikkeilla heikko ja lyhytaikainen elpymiskausi. Tosin kyllä odotettuna aikana, vuonna 1877 tai 1878, ei ollut täydellistä pulaa, mutta vuoden 1876 jälkeen mitkään teollisuuden pääalat eivät ole päässeet kroonisesta lamatilasta. Ei ole ollut täydellistä romahdusta eikä myöskään kauan odotettua teollisuuden kukoistuskautta, jota saatoimme odottaa niin ennen romahdusta kuin sen jälkeenkin. Kuolettava lamatila, tavaroiden krooninen liikatarjonta kaikkien alojen markkinoilla — sellainen on se tila, jossa olemme eläneet jo miltei kymmenen vuotta. Mistä se johtuu?

Vapaakauppateoria perustui yksinomaan siihen otaksumaan, että Englannista pitää tulla maatalousmaailman ainoa suuri teollinen keskus. Tosiasiat kumosivat kuitenkin kokonaan tuon otaksuman. Nykyaikaisen teollisuuden olemassaolon edellytykset — höyryvoima ja koneet — voidaan luoda kaikkialla, missä on polttoainetta, erittäinkin hiiltä, ja hiiltä on muuallakin kuin Englannissa: Ranskassa, Belgiassa, Saksassa, Amerikassa, jopa Venäjälläkin. Näiden maiden asukkaat eivät pitäneet lainkaan etujensa mukaisena muuttua nälkäisiksi irlantilaisiksi vuokraviljelijöiksi vain suurentaakseen englantilaisten kapitalistien mainetta ja rikastuttaakseen heitä. Nuo kansat ovat alkaneet itse valmistaa tehdastuotteita itseään ja muitakin maita varten; tämän vuoksi teollisuusmonopoli, joka Englannilla oli ollut melkein sadan vuoden ajan, on nyt peruuttamattomasti mennyttä.

Mutta Englannin teollisuusmonopoli on Englannissa vallitsevan yhteiskuntajärjestelmän kulmakivi. Tämän monopolin valtakaudellakaan markkinat eivät ehtineet kehittyä yhtä nopeasti kuin Englannin teollisuuden kasvava tuotantoteho; seurauksena olivat pulat jokaisen kymmenvuotiskauden kuluttua. Ja nyt uudet markkinat käyvät päivä päivältä yhä harvinaisemmiksi, ja siksi jopa Kongon neekereidenkin keskuuteen juurrutetaan väkisin sivistystä viemällä sinne Manchesterin karttuunia, Staffordshiren saviastioita ja Birminghamin metallivalmisteita. Entä miten käy sitten, kun markkinoille alkaa tulla yhä suuremmissa määrin mannermaisista ja varsinkin amerikkalaisista tavaroita ja kun se leijonanosaa koko maailman varustamisessa, joka kuuluu yhä vielä englantilaisille tehtaille, alkaa

vuodesta toiseen pienentyä? Siihen antakoon vastauksen kauppavaus, tuo universaalinen keino!

Minä en ole ensimmäinen joka viittaa siihen. Jo vuonna 1883 Brittiläisen seuran²⁸¹ Southportin edustajakokouksessa sen talousjaoston puheenjohtaja herra Inglis Palgrave sanoi, että

'Englannin osalta ovat suurten liikevoittojen ajat jääneet jo menneisyyteen ja suurten teollisuusalojen kehitys pysähtynyt. *Voidaanpa miltei vakuuttaa, että Englanti on joutumassa lamatilaan.*'

Mihin tämä kaikki johtaa? Kapitalistinen tuotanto *ei voi* polkea paikallaan: sen on kasvettava ja laajennuttava tahi kuoltava. Jo nyt yksistään Englannin leijonanosuuden pieneneminen maailmanmarkkinoiden tavaravarustelussa merkitsee toisaalta lamaanusta ja kurjistumista ja liikapääoman olemassaoloa ja toisaalta toimetoman liikatyövoiman olemassaoloa. Entä miten käy silloin, kun ei tule olemaan lainkaan tuotannon vuotuista kasvua? Siinä onkin kapitalistisen tuotannon helposti haavoittuva akilleenkantapää. Jatkuva laajentuminen on sen olemassaolon välttämätön ehto, mutta tuo jatkuva laajentuminen käy nyt mahdottomaksi. Kapitalistinen tuotanto joutuu umpikujaan. Vuosi vuodelta Englannin eteen nousee yhä tiukemmin kysymys: kumman on tuhouduttava — kansakunnan vai kapitalistisen tuotannon: kumpi niistä on tuomittu tuhoon?

Entä työväenluokka? Kun se jopa vuosien 1848—1868 ennen kuulumattoman voimakkaan kaupallisen ja teollisen nousukauden aikana joutui elämään kurjuudessa, kun työväenluokan laajat joukot silloinkin saivat parhaassa tapauksessa vain tilapäistä parannusta asemaansa ja vain pieni, etuoikeutettu, suojelusta nauttiva vähemmistö sai pitempiaikaisia etuja, niin miten käy silloin, kun loistokausi todella päättyy, kun nykyinen ahdinkotila ei ainoastaan pahene, vaan kun tästä pahenevasta kuolettavasta ahdinkotilasta tulee Englannin teollisuuden vakinainen, normaali tila?

Totuus on tämä: niin kauan kuin Englannin teollisuuden monopoliasema säilyi, Englannin työväenluokka nautti tietyssä määrin monopoliaseman tuottamia etuisuuksia. Nämä etuisuudet jakautuivat työläisten kesken sangen epätasaisesti: suurimman osan niistä kahmi itselleen etuoikeutettu vähemmistö, mutta laajat joukotkin saivat silloin tällöin jotain. Juuri sen vuoksi Englannissa ei ole owenismien kuoleman jälkeen ollut enää sosialismia. Kun Englannin teollinen monopoliasema sortuu, Englannin työväenluokka menettää etuoikeutetun asemansa. Koittaa päivä, jolloin se kokonaisuudessaan, etuoikeutettu ja johtava vähemmistö mukaan luettuna, osoittautuu olevan samalla tasolla kuin muidenkin maiden työläiset. Ja sen vuoksi sosialismi ilmaantuu Englantiin jälleen.»

Näin kirjoitin vuonna 1885. 11. tammikuuta 1892 kirjoittamassani englantilaisen painoksen esipuheessa jatkoin:

»Tähän asiointilan luonnehtimiseen, siihen miten käsitin sen 1885, minulla ei ole paljoakaan lisättävää. On tarpeetonta mainita,

että nykyisin todellakin 'socialismi on ilmaantunut Englantiin', ja se on ilmaantunut hyvin lukuisana: kaiken vivahteinen socialismi, tietoinen ja tiedoton socialismi, proosallinen ja runollinen socialismi, työväenluokan ja porvariston socialismi. Ja todellakin, tuosta pelättimestä, tuosta hirveästä socialismista ei ole tullut ainoastaan täysin kunnioitettava, vaan se käyttää jo frakkiakin ja istuu rennosti vierashuoneiden sohvilla. Tämä osoittaa vielä kerran, miten parantumattoman häilyväinen on 'nuhteettomien seurapiirien' hirveä despootti, porvarillinen yleinen mielipide, ja vielä liiemmän kerran todistaa oikeutetuksi sen ylenkatseen, jota me vanhemman polven socialistit olemme sitä kohtaan aina osoittaneet. Meillä ei muutoin ole syytä olla tyytymättömiä tähän uuteen oireeseen.

Mutta mikä minusta on paljon tärkeämpää kuin ohimenevä muoti keikaroida vesitetyllä socialismilla porvaripiireissä ja jopa sitäkin menestystä tärkeämpää, jota socialismi yleensä on Englannissa saavuttanut — se on Lontoon East Endin herääminen. Tämä suuri kurjuuden tyysija ei ole enää umpirämeikkö, jollainen se oli vielä noin kuusi vuotta sitten. East End on karistanut päältäään apaattisen epätoivaisuuden; se on uudesti syntynyt elämään ja siitä on tullut 'uuden unionismin', ts. laajojen 'ammattitaidottomien' työväenjoukkojen järjestäytymisen, syntymäpaikka. Vaikka tuo järjestäytyminen onkin jossain suhteessa pukeutunut 'ammattitaitoisten' työläisten vanhojen trade unionien muotoon, niin luonteensa puolesta se kuitenkin eroaa niistä oleellisesti. Vanhat trade unionit vaalivat syntymiskautensa perinteitä; ne katsovat palkkatyöjärjestelmän ikuisiksi, muuttumattomaksi järjestykseksi, jota ne voivat parhaassa tapauksessa vain vähän lieventää jäsentensä hyväksi. Uudet trade unionit sitä vastoin perustettiin sellaisena aikana, jolloin usko palkkatyöjärjestelmän ikuisuuteen oli jo pahasti horjahtanut. Niiden perustajat ja johtajat olivat tietoisia socialisteja tai tunnuesocialisteja; joukot, joita tulvi niiden luo ja jotka muodostavat niiden voiman, olivat kehittymättömiä, poljettuja ja työläisaristokratian ylenkatsoimia. Näillä joukoilla on eräs mittaamattoman suuri etuisuus: niiden henkinen olemus on vielä koskematonta maaperää, joka on täysin vapaa perityistä, 'kunnioitettavista' porvarillisista ennakkoluuloista, jotka panevat paremmassa asemassa olevien 'vanhojen unionistien' pään pyörälle. Ja nyt näemme niiden uusien trade unionien valtaavan itselleen koko työväenliikkeen johdon ja alistavan yhä enemmän vaikutukseensa rikkaat ja korskeat 'vanhat' trade unionit.

Kiistatonta on, että Lontoon East Endin johtohenkilöt ovat tehneet joukon hyvin suuria virheitä; mutta samoinhan kävi heidän edeltäjilleenkin ja niin käy nykyisinkin doktrinäärisocialisteille, jotka nokkailevat heidän edessään. Suuri luokka enempiä kuin suuri kansakuntakaan ei opi mistään niin nopeasti kuin omien virheidensä seurauksista. Ja kaikenlaisista menneistä, nykyisistä ja tulevista virheistään huolimatta Lontoon East Endin herääminen jää vuosisatamme lopun erääksi suurimmaksi ja tuloksellisimmaksi tapahtu-

maksi, ja olen iloinen ja ylpeä siitä, että olen saanut elää siihen asti.»

Näiden rivien kirjoittamisesta on kulunut puoli vuotta ja Englannin työväenliike on ottanut jälleen suuren askeleen eteenpäin. Muutama päivä sitten päättyneet parlamenttivaalit osoittivat selvästi kummallekin viralliselle puolueelle, sekä vanhoillisille että liberaaleille, että niiden pitää ottaa nyt lukuun kolmannen puolueen, työväenpuolueen, olemassaolo. Työväenpuolue on vasta syntymässä: sen erinäisten ainesten pitää vielä karistaa päältäään kaikenlaiset perintönä kulkeutuneet ennakkoluulot — porvarilliset, vanhaunionilaiset ja jopa doktrinääris-sosialistisetkin — saadakseen vihdoin mahdollisuuden yhtyä heille kaikille yhteisellä maaperällä. Ja kaikesta huolimatta heitä yhdistävä vaisto on jo nyt niin voimakas, että se on johtanut Englannissa ennen kuulumattomiin vaalitulosiin. Lontoossa asettui ehdokkaaksi kaksi työläistä,* jotka vielä lisäksi ilmoittivat julkisesti olevansa sosialisteja; liberaalit eivät rohjenneet asettaa heitä vastaan omaa ehdokastaan, ja nämä molemmat sosialistit saivat vaaleissa suuren ja odottamattoman enemmistön. Middlesbrough'ssa työläisehdokas** esiintyi liberaalia ja vanhoilista vastaan ja sai voiton kummastakin; sen sijaan ne uudet työläisehdokkaat, jotka olivat tehneet liiton liberaalien kanssa, epäonnistuivat täydellisesti, yhtä lukuunottamatta. Entisistä niin sanotuista työläisedustajista, ts. miehistä, joille annetaan anteeksi heidän kuuluvaisuutensa työväenluokkaan, koska he itse ovat valmiit hukuttamaan tämän ominaisuutensa liberalisminsa valtamereen, Henry Broadhurst, vanhan unionismin huomattavin edustaja, kärsi vaaleissa musertavan tappion, koska hän oli julistanut itsensä kahdeksantuntisen työpäivän vastustajaksi. Glasgowin kahdessa vaalipiirissä, yhdessä Salfordin vaalipiirissä ja monissa muissa vaalipiireissä esiintyi työläisten riippumattomia ehdokkaita kummankin vanhan puolueen ehdokkaita vastaan; he kärsivät tappion, samoin kuin liberaalienkin ehdokkaat. Lyhyesti sanoen monissa suurkaupunkien ja teollisuuskeskusten vaalipiireissä työläiset kieltäytyivät jyrkästi olemasta missään yhteydessä kummankaan vanhan puolueen kanssa ja saavuttivat siten sellaista suoranaista ja välillistä menestystä, jollaista he eivät olleet saavuttaneet yksissäkään vaaleissa. Ja työläisten riemu tämän johdosta oli sanoin kuvaamatonta. Ensi kerran he näkivät ja tunsivat, mitä he voivat saada aikaan, kun käyttävät äänioikeuttaan oman luokkansa hyväksi. Taikauskoinen suhtautuminen »suureen» liberaaliseen puolueeseen — taikausko, joka oli ollut vallalla englantilaisten työläisten keskuudessa melkein neljänkymmenen vuoden ajan — on murrettu. Vakuuttavien esimerkkien perusteella työläiset ovat nähneet, että kun he tahtovat ja tietävät mitä tahtovat, niin he muodostavat Englannissa ratkaisevan voiman;

---

* James Keir Hardie ja John Burns. *Toim.*

** John Havelock Wilson. *Toim.*

vuoden 1892 vaaleissa he ensi kerran tiesivät ja tahtoivat. Muusta pitää huolen mannermaan työväenliike; saksalaiset ja ranskalaiset, jotka jo nyt ovat edustettuina niin laajasti parlamenteissa ja kunnallisvaltuustoissa, tulevat yhä suuremmilla saavutuksillaan pitämään englantilaisissa yllä kilpailuhenkeä. Ja kun jo lähitulevaisuudessa huomataan, että uusi parlamentti ei voi aloittaa työtään, jos siellä on herra Gladstone, ja herra Gladstone ei voi tehdä mitään uuden parlamentin aikana, niin silloin Englannin työväenpuolue on jo riittävän järjestynyt tehdäkseen ainaiseksi lopun kahden, vuorotellen vallan ohjaksissa olevan vanhan puolueen keinumisesta keinulaudalla, minkä tarkoituksena on porvariston herruuden ikuistaminen.

F. Engels

Lontoossa 21. heinäkuuta 1892

Julkaistu kirjassa: »F. Engels. Die Lage der Arbeitenden Klasse in England», Zweite Auflage. Stuttgart 1892

*Julkaistaan
kirjan tekstin mukaan
Suomennos saksasta*